

آثار باستانی و ارزش های تاریخی

چغازنبیل پرستشگاهی شگفت‌انگیز

نویسنده: شمشاد امیری خراسانی

انتشار: ۸ خرداد ۱۳۹۶ / ۴۰ دقیقه مطالعه

چکیده مقاله

«چغازنبیل» نیایشگاهی است باستانی و با پیشینه‌ی بیش از ۳ هزار سال، که در جنوب باختری (غربی) ایران و در استان خوزستان قرار دارد. این سازه از شهر باستانی شوش ۳۵ کیلومتر فاصله دارد. مسیر رسیدن به چغازنبیل از راه اهواز به شوش است اما جای دقیق آن میان شوشتر و شوش در کنار رود دز قرار دارد و این بیان‌کننده‌ی این است که هنگام ساخت زیگورات، شهرهای شوش و شوشتر هر دو وجود داشته‌اند. (به پرستشگاه‌های پله مانند زیگورات گفته می‌شود) «چغازنبیل» که نام باستانی این ساختمان است، واژه‌ای محلی و مرکب از دو واژه

«چُغازَنبیل» نیایشگاهی است باستانی و با پیشینه‌ی بیش از ۳ هزار سال، که در جنوب باختری (غربی) ایران و در استان خوزستان قرار دارد. این سازه از شهر باستانی شوش ۳۵ کیلومتر فاصله دارد. مسیر رسیدن به چغازنبیل از راه اهواز به شوش است اما جای دقیق آن میان شوشتر و شوش در کنار رود دز قرار دارد و این بیان‌کننده‌ی این است که هنگام ساخت زیگورات، شهرهای شوش و شوشتر هر دو وجود داشته‌اند. (به پرستشگاه‌های پله مانند زیگورات گفته می‌شود) «چغازنبیل» که نام باستانی این ساختمان است، واژه‌ای محلی و مرکب از دو واژه‌ی «چُغا» (در زبان لری به معنی «تپه») و زنبیل (به معنی «سبد») است که اشاره‌ای است به جای پرستشگاه که تپه بوده و آن را به زنبیل واژگون تشبیه می‌کردند.

پیشینه‌ی چغازنبیلچغازنبیل در روزگار عیلامی‌ها و نزدیک به ۱۲۵۰ سال پیش از میلاد ساخته شده است. این اثر بخش به‌جامانده از شهر دوراونتش است. «اونتاش گال» پادشاه ایلام باستان است که برای ستایش ایزد اینشوشیناک، الهه‌ی نگهبان شهر شوش، فرمان ساخت این شهر مذهبی را داده است. ساختمان چغازنبیل در میانه‌ی این شهر و بلندترین بخش آن است. بلندی آغازین آن ۵۲ متر و ۵ اشکوبه (طبقه) بوده است. امروزه بلندی آن ۲۵ متر و تنها ۲ اشکوبه‌ونیم آن برجامانده است.

پیدا شدن چغازنبیل در سال ۱۹۳۵

میلادی هنگامی که شرکت نفت ایران و انگلیس در نزدیک‌های رود دز به حفاری‌های نفتی مشغول بود، یکی از کارمندان نیوزیلندی شرکت به نام «براون» متوجه مجموعه‌ی بزرگی شبیه تپه شد که در جایی بلند قرار گرفته بود. او از آن مجموعه که در زیر خاک بود آجری کتیبه‌دار پیدا کرد. در آن هنگام یک گروه باستان‌شناس در در نزدیکی شوش به کاوش‌های باستان‌شناسی مشغول بود. براون آن آجر را نزد گروه برد تا شاید از راز آن تپه پرده بگشایند. این‌گونه بود که حفاری‌های نفتی، نام زیگورات چغازنبیل را در یادها زنده کرد. پس از آن کاوش‌های باستان‌شناسی بین سال‌های ۱۹۵۱ تا ۱۹۶۲ میلادی از سوی «رومن گیرشمن»، باستان‌شناس فرانسوی بر روی تپه انجام شد. گرچه

خاکبرداری از این اثر باستانی، دانش جهانیان را نسبت به پیشینه‌ی باستانی ایران کامل کرد اما پس از گذشت نزدیک به ۵۰ سال از این رویداد، شوندهای (عوامل) فرساینده‌ی طبیعی و بی‌پناه گذاشتن این یادمان در برابر آنها آسیب‌های بسیاری به این بنای خشتی - گلی وارد کرده و به ویژه اشکوبه‌های بالایی را دچار فرسایش شدید کرده است.

شگفتی‌های چغازنبیل

آبرسانی به چغازنبیل یکی از شگفتیهای این پرستشگاه است. رود دز از نزدیکی چغازنبیل می‌گذرد ولی به شوند این‌که این رود سطح دشت را فرسایش داده و بستر رودخانه در سطح پایین‌تری از سطح دشت است امکان بهره بردن از آب این رود برای اهالی گستره نبوده است. بنابراین شاه عیلامی فرمان ساخت کانالی به درازای 45 کیلومتر را می‌دهد تا آب رود کرخه را که هم سطح زمین چغازنبیل بوده، به چغازنبیل برسانند. این آب پس از اینکه از هفت تپه گذر می‌کند به چغازنبیل می‌رسد ولی به شوند این‌که آب کرخه پس از گذر از دشت خوزستان گل‌آلود است آب را در حوضچه‌های ته‌نشین بزرگ و کوچکی می‌ریخته‌اند و با گذر از تنبوشه‌ها و بهره‌گیری از قوانین فیتاغورث، تصفیه کرده و گل آن را جدا می‌کردند. شاید این یکی از کهن‌ترین تصفیه‌خانه‌های آب جهان باشد. در جای جای سازه آبراهه‌هایی دیده می‌شود، که شاید برای نگهداری از ساختمان در برابر باران‌های سیل‌آسای محل طراحی شده بودند. گرداگرد چغازنبیل سنگ‌فرش است و در برخی از سنگ‌فرشها آثار جای پای بچه دیده می‌شود که شوند آن تاکنون نامشخص است.

درگستره يك ساعت خورشیدی بزرگ نیز دیده می‌شود. موزاییك معرق پیدا شده در چغازنبیل نیز کهن‌ترین معرق‌کاری ایران است. چغازنبیل در 6 بهمن‌ماه سال ۱۹۷۹ میلادی در سیاهه‌ی میراث جهانی یونسکو به ثبت رسیده است.

صدیقه نوده فراهانی

ارجاع به این مقاله

شمشاد امیری خراسانی، «چغازنبیل پرستشگاهی شگفت‌انگیز»، پارسیان دژ، ۱۳۹۶.

خواندن مقاله و پیوست‌های آن در وب‌سایت پارسیان دژ

نشانی ثابت این نسخه:

<https://www.parsiandej.ir/articles/1048/pdf/چغازنبیل-پرستشگاهی-شگفت-انگیز.pdf>

آخرین ویرایش مقاله: ۹ اردیبهشت ۱۴۰۰